Streszczenie

Niniejsza rozprawa stanowi przedstawienie licznych teorii odnoszących się bezpośrednio, oraz pośrednio do tematyki męskości i jej konstruowania. W części teoretycznej opisano kwestię wychowania i socjalizacji do męskości, scharakteryzowano teorię męskości hegemonicznej oraz teorię patriarchatu. Przedstawiono koncepcje męskiej przyjaźni oraz roli sportu i różnorodnych aktywności fizycznych w życiu mężczyzn. Ponadto dokonano analizy ewolucji i pozycji mężczyzny w rodzinie na przestrzeni wieków, rekonstrukcji ojcostwa oraz relacji z żoną/partnerką. Scharakteryzowano także przemiany w obrębie przedstawiania i kreowania wizerunku mężczyzn w massmediach we współczesnej kulturze. Poruszono również kwestię prezentowania i wyznaczania kanonów dotyczących męskiego ciała i wizerunku. Następnie uwagę skupiono na zainteresowaniu nauk społecznych zagadnieniami dotyczącymi sportu i jego roli w procesie wychowania, socjalizacji i kreowania własnej tożsamości przez jednostkę. Zakończenie części teoretycznej poświęcono off-roadowi jako ekstremalnemu motosportowi i aktywności wokół której wytworzyła się męska kultura, stanowiąca pole, na którym przeprowadzono opisane w rozprawie badania.

Badania przedstawione w dysertacji prowadzone były w duchu metodologii jakościowej i paradygmatu konstruktywistyczno – interpretatywnego. Wybór tego podejścia badawczego pozwolił na pokazanie subiektywnego odczuwania świata przez osoby badane. Ponadto w tych założeniach metodologicznych przyjmuje się, iż analizowana rzeczywistość jest wytworzona przez osoby żyjące w danym społeczeństwie[1], kulturze i wciąż na nowo jest przez nich przekształcana, definiowana i tworzona poprzez ludzkie działania[2]. Wykorzystanie tego paradygmatu upoważnia badacza do poszukiwania wyjaśnień i sposobów dotyczących konstruowania swojego codziennego życia przez tzw. aktorów społecznych[3]. Podejście konstruktywistyczne podkreśla, iż rzeczywistość stanowi wytwór subiektywny, a wiec fakt, iż każda jednostka buduje swoje własne światy społeczne. Dlatego też „jedyną drogą do ich poznania jest odwołanie się do subiektywnych doświadczeń, opinii, przekonań i wartości ich twórców”[4].

[1] M. Kostera, *Postmodernizm w zarządzaniu,* Warszawa 1996, s.34.
[2] M. Kostera, *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych,* Warszawa 2008, s. 16.
[3]B. Sławecki, *Znaczenie paradygmatów w badaniach jakościowych,* [w:] D. Jemielniak (red.) *Badania jakościowe. Podejścia i teorie,* tom 1, Warszawa 2012, s. 78.
[4]Ibidem, s. 81.

Do przeprowadzenia badań wykorzystano etnografię interpretatywną. Pozwala ona, a niekiedy wręcz wymaga od badacza tworzenia spekulacji, wyciągania wniosków bazujących na rozmowach, obserwacjach ludzi w miejscach i środowiskach, w których będą się oni czuć swobodnie[5]. Dzięki niej możliwa jest próba odnalezienia i zrozumienia sposobu postrzegania świata i doświadczania go przez jednostki[6]. Wykorzystane podejście badawcze umożliwia i zachęca osobę prowadzącą badanie do nawiązania mniej oficjalnych, bardziej towarzyskich stosunków z badanymi. W opisywanym projekcie wykorzystano dwie charakterystyczne dla etnografii metody gromadzenia danych - obserwację uczestniczącą przeprowadzoną w czasie rajdów off-roadowych, jak też przeprowadzono wywiady etnograficzne z mężczyznami będącymi członkami kultury off-roadowej. Celem badań przedstawionych w dysertacji było poznanie i zrozumienie sposobów, w jaki off-roadowcy będący przedstawicielami specyficznej męskiej kultury nadają sens swojej rzeczywistości oraz doświadczają świata i różnych relacji społecznych. Osobami, które uczestniczyły w badaniu, byli mężczyźni, off-roadowcy, urodzeni przed zmianami ustrojowymi, społecznymi i kulturowymi w Polsce (przed rokiem 1985), dzięki czemu możliwe było także poznanie sposobów, w jaki doświadczyli oni przekształceń w obszarze ról społecznych i wymagań stawianych każdej z płci. Dodatkowym kryterium doboru osób badanych stanowiło bycie mężczyzn w relacjach rodzinnych. Badaniami przeprowadzonymi w ramach niniejszego projektu objęto mężczyzn będących członkami kultury off-roadu, która stanowi egzemplifikacje męskości tradycyjnej, zogniskowanej wokół stereotypowo postrzeganej „typowo" męskiej aktywności jaką jest motoryzacja i rajdy samochodowe. Dotychczas żadne z badań naukowych nie dotyczyły kultury off-roadu w powiązaniu z analizą wzorców męskości.

Ostatnia część rozprawy stanowi przedstawienie analizy zebranego materiału badawczego. Wprowadzenie stanowi tu opis pola badawczego, poprzedzone krótkim przedstawieniem wykorzystanego sposobu interpretacji danych, oraz ramy teoretycznej, na której została ona oparta. Rozdział ten został podzielony na kilka części stanowiących reprezentacje wyłonionych podczas kodowania kategorii analitycznych. Każda z nich poświęcona jest rozważaniom dotyczącym przeżywania, doświadczania i nadawania sensu życiu społecznemu przez osoby badane. Analiza uzyskanych wyników

[5]L. Spindler, *Interpretive Ethnography of Education at Home and Abroad,* New York 1987, s. XII.
[6]J. Bielecka-Prus, *Normana K. Denzina projekt etnografii interpretacyjnej,* [w:] A.A. Szafrański (red.) *Geertz. Dziedzictow - interpretacje- dylematy,* Lublin 2012, s. 197.

postępowania badawczego wskazała, iż współcześnie żyjący mężczyźni doświadczają i zauważają zmiany w zakresie konstruowania i wzorów męskości, jednakże nie są one przyjmowane w sposób bezkrytyczny. W toku prowadzenia obserwacji zauważono, iż mężczyźni wybierając taki rodzaj hobby mają możliwość powrotu do tradycyjnego wzorca męskości, w ramach którego istniały jasno określone ramy postępowania. Mimo wielu odpowiedzi, w których mężczyźni nie byli świadomi swoich stereotypowo ugruntowanych wizji płci i właściwych dla nich zachowań, rozmówcy deklarowali próbę adaptacji do panującej rzeczywistości. Interpretacja wyników wskazała, iż obszarem, w którym dokonało się najmniej przeobrażeń, jest pozycja mężczyzny w rodzinie. Deklarowane było tam bowiem pełnienie roli głowy rodziny, postaci posiadającej największy autorytet oraz decydującej. Podobny stosunek mężczyźni przejawiali także względem ogólnych cech męskich, podkreślając iż męskość, stanowi dla nich wyznacznik normalności i stałości, i mimo zmian społecznych sama esencja męskości, stanowiąca jej trzon pozostaje niezmienna, a ewolucji ulegają cechy mniej istotne i to one są przyswajane i adaptowane przez mężczyzn.